

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน : กรณีศึกษาการแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน บ้านเขามโน ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ คณะผู้วิจัยจึงได้ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษา โดยใช้เทคนิคการดำเนินงานแบบการวิจัยสำรวจ (Survey Research) กล่าวคือ นอกจากเก็บข้อมูลในสนาม (Field Research) โดยคณะผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีในการเก็บข้อมูล ทั้งนี้คณะผู้วิจัยยังร่วมกับคนในชุมชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ศึกษาสภาพปัญหาหาร่วมระดมความคิดเห็นพร้อมกับวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของการแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน และนำมาซึ่งแนวทางแก้ไขร่วมกัน โดยทุกคนภายในชุมชนพร้อมทั้งสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมหินอ่อน มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย เพื่อให้งานวิจัยออกมาสมบูรณ์มากที่สุด และให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและประโยชน์ที่คนภายในชุมชนและกลุ่มในกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อนจะได้รับ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

3.1 ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา

ขอบเขตพื้นที่ในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนบ้านเขามโน คือ

พื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านเขามโน ตำบลหนองกระโดน อำเภอหนองกระโดน จังหวัดนครสวรรค์

3.2 ขอบเขตเนื้อหาและกระบวนการวิจัย

ในการศึกษาพื้นที่ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้แบ่งขั้นตอนกระบวนการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

3.2.1 ขั้นตอนของการศึกษาบริบทชุมชน โดยการเก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- บริบททางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ประวัติการก่อตั้งชุมชน , ประวัติการก่อตั้งกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน , ลักษณะของกลุ่มคนที่อยู่เดิม , การอพยพเคลื่อนย้ายและการเข้ามาอยู่ใหม่

- บริบททางกายภาพ ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ, ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น, ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในชุมชน

- บริบทด้านการผลิตของกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน ได้แก่ เครื่องมือในการผลิต กระบวนการผลิต / ขั้นตอนการผลิต

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทของชุมชนในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าถึงข้อมูล 2 แนวทาง คือ

1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ทั้งที่เป็นเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากชาวบ้านด้วยการบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ข้อมูลในชุมชนที่บันทึกกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่ม เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชนที่ทางองค์กรปกครองท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานพัฒนาชุมชน รวมถึงข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต / เว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน

2) เก็บข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยแยกตามประเด็นในการจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

- บริบททางประวัติความเป็นมา คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informant) ได้แก่ ผู้อาวุโสที่คนภายในชุมชนให้ความเคารพนับถือ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มหัตถกรรมแปรรูปหินอ่อน

- บริบททางกายภาพ ใช้การสังเกต และอาศัยแผนที่ประกอบ รวมถึงข้อมูลที่ได้บางส่วนจะสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน

- บริบทด้านการผลิตของชุมชน ใช้การสังเกต โดยคณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิต, การแปรรูป, ขั้นตอนการแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน ของกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน โดยได้สัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และเห็นถึงแบบแผนการแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อนอย่างถูกต้อง

3.2.2 ขั้นตอนของการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

1. สัมภาษณ์ข้อมูลประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์จากประธานกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน คุณนิภา สุพิชญางกูร และจากพระครูนิมิตวิสุทธิคุณ สัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของผลิตภัณฑ์ / รูปแบบของผลิตภัณฑ์ กระบวนการ / ขั้นตอนการผลิตจากสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมหินอ่อนพ่อบ้านแม่บ้าน ตำบลหนองกระโดน และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระโดน

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตเกี่ยวกับกระบวนการผลิต / ขั้นตอนการผลิต สังเกตจาก 1) ขั้นตอนการเจาะหินอ่อน 2) ขั้นตอนการตัดหินอ่อน 3) ขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์ 4) ขั้นตอนการกลึงหินอ่อน 5) ขั้นตอนการขัดมันด้วยเครื่องจักร 6) ขั้นตอนการเจียหินอ่อน 7) ขั้นตอนการขัดชิ้นงานโดยใช้กระดาษทราย และ 8) ขั้นตอนการประกอบผลิตภัณฑ์ (เฉพาะ โรงกลึง)

3. การสัมภาษณ์กลุ่ม จัดแบ่งกลุ่มสัมภาษณ์ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 สัมภาษณ์ 2 ท่าน เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ จากประธานกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน คุณนิภา สุพิชญางกูร และจากพระครูนิมิตวิสุทธิคุณ ส่วนกลุ่มที่ 2 สัมภาษณ์ 33 ท่าน เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของผลิตภัณฑ์ / รูปแบบของผลิตภัณฑ์ กระบวนการ / ขั้นตอนการผลิตจากสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมหินอ่อนพ่อบ้านแม่บ้าน ตำบลหนองกระโดน และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระโดน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ / ลักษณะทั่วไปของผลิตภัณฑ์ / รูปแบบของผลิตภัณฑ์กระบวนการ / ขั้นตอนการผลิต

สัมภาษณ์ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ จากประธานกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน คุณนิภา สุพิชญางกูร

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการผลิต / ขั้นตอนการผลิต

ใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมหินอ่อนพ่อบ้านแม่บ้าน ตำบลหนองกระโดน และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระโดน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หินอ่อน

ใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการกับสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมหินอ่อนพ่อบ้านแม่บ้าน ตำบลหนองกระโดน และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระโดน และประธานกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน คุณนิภา สุพิชญางกูร และจากพระครูนิมิตวิสุทธิคุณ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ / ลักษณะทั่วไปของผลิตภัณฑ์ / รูปแบบของผลิตภัณฑ์กระบวนการผลิต / ขั้นตอนการผลิต โดยการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ประกอบด้วย การบรรยาย

ทั้งนี้ได้ใช้แนวคิดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในการวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ / ลักษณะทั่วไปของผลิตภัณฑ์ และแนวคิดธุรกิจชุมชนมาวิเคราะห์ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต / ขั้นตอนการผลิต

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์การแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการผลิต / ขั้นตอนการผลิต แล้วมาเรียบเรียงโดยใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลในรูปของการพรรณนา

ทั้งนี้ได้ใช้แนวคิดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ในการวิเคราะห์การแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน อันได้แก่ กระบวนการผลิต / ขั้นตอนการผลิต

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หินอ่อน แล้วนำมาเรียบเรียงโดยใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลในรูปของการพรรณนา

ทั้งนี้ได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ในบทที่ 2 มาวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หินอ่อน

3.5 ระยะเวลาและรูปในการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาทั้งสิ้น 3 เดือน คือเดือนมีนาคม – พฤษภาคม 2547 โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

- ช่วงเดือน มีนาคม ศึกษาข้อมูล พร้อมทั้งทำการสำรวจเส้นทางและวิเคราะห์บริบทของชุมชน
- ช่วงเดือนเมษายน จัดทำแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งออกไปสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในส่วนต่าง ๆ เช่น ประธานกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน ผู้นำชุมชน , สมาชิกกลุ่มแปรรูปหัตถกรรมหินอ่อน
- ช่วงเดือนพฤษภาคม จัดทำเอกสารรูปเล่มงานวิจัย